

„Bogens dødsdom aflyst“

Lis Kornum

Lektor i engelsk og fransk,
Christianshavns Gymnasium.

Overskriften er et citat fra Umberto Eco, som interesserer sig meget for computerens såvel positive som negative indflydelse på det, der hidtil har været bogens område. Han går helt tilbage til Platon og de gamle faraoner, som allerede da sagde, at noget nyt vil dræbe noget gammelt. Men historien har vist noget andet: I stedet for at dræbe hukommelsen, som Faraoen frygtede, har skrivekunsten vist sig at stimulere mennesker til at huske. Og sådan er det gået med andre nye opfindelser sidenhen.

Men debatten blusser op med jævne mellemrum. Således stillede en artikel i Times Literary Supplement for et stykke tid siden spørgsmålet, om computeren kan have en negativ indflydelse for brugerens frie formuleringsevne. Forfatteren til artiklen, der selv bruger en

Maskintosh(!), frygter, at folk automatisk og ubevidst tilpasser deres sprog til computerskærmens format og tekstbehandlingsprogrammets faciliteter. Derved bliver ens argumenter let fragmenterede, og netop den lethed, hvormed man kan slette, ændre eller tilføje i en tekst, forhindrer én i at sammenligne de forskellige tanker og ideer, man har haft under udarbejdelsen af teksten. Fordi computerskærmen kun kan vise et begrænset antal ord, bliver forbindelsen mellem de ord, man skriver lige nu, og de ord man skrev før, endnu mere spinkel, og forbindelsen mellem verden inden for skærmen og verden udenfor endnu mere tilfældig....

Sådanne advarsler er nok værd at spekulere lidt over, selv om mine erfaringer ikke giver grund til en sådan pessi-

misme. Tværtimod har computeren og tekstbehandling i høj grad stimuleret mig til at skrive betydelig mere kreativt, end jeg nogensinde før har gjort. Og det samme er tilfældet med mange af mine elever.

Jeg er enig med Eco i, at CD-ROM'en ikke vil dræbe bogen. De store encyklopædier kan med fordel lægges på CD-ROM, som tillader en alinear søgning, hvor tekster kan kombineres ikke blot med billeder, men også med lyd og animationer samt andre tekster, så f.eks. historiske sammenhænge kommer til at stå meget klarere for læseren.

Og så kan man bruge reolpladsen til bøger, som ikke er opslagsværker, men nogle man vil sætte sig i en god stol og slappe af med, når ens øjne og krop er trætte af at sidde foran computerskærmen.

Er CD-ROM'en allerede forældet?

Det hævder IT-guruen, Negroponte, i sin seneste bog, *„Being digital“*. Ligesom bogen er CD-ROM'en et begrænset medie, der ikke kan opdateres løbende. Uanset hvor nemt eller billigt det er at lave en ny version af en CD-ROM, tager det dog tid. Og i den tid må brugeren nøjes med „gamle“ informationer. Så Internet er det eneste fremtidige medie - ifølge Negroponte.

På i hvert fald ét område mener jeg nu stadig CD-ROM'en har sin berettigelse: Når det drejer sig om kunst - vel at mærke de etablerede kunstværker og udstillingssteder. Man kan godt nok gå på Louvre via Internettet, men det ta-

ger stadig uforholdsmæssig lang tid at hente billeder ind på skærmen, i forhold til når man arbejder med en CD-ROM. Mange store museer har udsendt CD-ROM'er fra deres samlinger, af svingende kvalitet, men f.eks. Louvre er flot. Især i forhold til prisen, ca. 400 kr, hvor man ovenikøbet får masser af kommentarer på godt fransk samt en mængde andre faciliteter. Og denne pris er så en engangsudgift i modsætning til Internettet, hvor der skal lægges telefontakst til. Selv om det kun er lokaltakst, kan billedfiler, for slet ikke at tale om video- og lydfiles, som nævnt tage meget lang tid, så det kan efterhånden løbe op.

Ikke desto mindre er en række yngre kunstnere i færd med at etablere elektroniske kunstgallerier og sammenslutninger på Internettet, hvor de præsenterer ny kunst. Et eksempel er det danske *„Artspace“*, hvor brugeren kan gå ind og hente originalværker ned på sin egen computer - gratis! Artspace er således afhængig af sin støtte fra Statens Kunstfond, men det er mange andre museer også. Måske er dette en af vejene til at gøre kunst lettere tilgængelig for den „brede befolkning“ ?

Artspace's World Wide Web adresse er:
www.icafe.dk/com/artsp@ce/

Copyright på Internet?

De fleste store aviser ligger både på CD-ROM og Internet, ligesom adskillige ugeblade, tidsskrifter og lign. Til undervisningsbrug, især i fremmedsprog, er det glimrende. Men her er det spørgsmålet, hvor nyttige CD-ROM'er med sidste års nyheder er i længden,

med mindre man søger efter artikler om et specielt tema. Via Internettet kan man hente dagfriske nyheder ned på alle mulige sprog og præsentere dem for eleverne, i stedet for at skulle styrte rundt til diverse kiosker for at få en fremmedsproget avis, der både er dyr og ofte fra dagen før.

Til gengæld holder jeg stadig meget af min danske morgenavis i papirform, som kommer ind ad døren hver dag, uden at jeg skal gøre en særlig indsats andet end at betale mit abonnement.

Via Internetbasen Gutenberg har man adgang til en stadig stigende mængde af verdenslitteraturens klassikere - i fuld tekst! De er ikke længere copyright-beskyttede, så hvis man har tid og lyst, kan man tage hele værker ned på sin harddisk. Foreløbig er det mest engelsksproget litteratur, men det er kun et spørgsmål om tid.

Forlagene er med god grund på vagt over for udviklingen. Efterhånden er det formentlig en meget stor del af moderne forfattere, der skriver deres bøger på tekstbehandling, så de ligger i elektronisk form fra starten. Enkelte har da også udgivet bøger udelukkende beregnet på at blive læst på computeren. Så vidt jeg ved uden nogen større succes. Man bliver træt i hovedet af at læse længere tekster på computerskærmen, og selv om flere og flere anskaffer bærbare maskiner, er det nok de færreste, der vil tage den med i seng til godnatlæsningen. Og statistikker viser, at folk - også unge - læser flere bøger end nogensinde.

Til gengæld er lethed, hvormed man kan søge i de mange biblioteksbase, en stor fordel for undervisningssektoren. Det Kongelige Bibliotek og universitetsbibliotekerne har allerede længe betjent sig af såvel CD-ROM som on-line databaser, og flere og flere skolebiblioteker samt offentlige biblioteker tilbyder nu disse tjenester.

Foruden at lære, hvordan man søger informationer, har jeg bemærket, at denne form for søgning kan skærpe elevens bevidsthed omkring behandlingen af et specielt emne eller tema. En pige, der ønskede at skrive om Orwell i sin 3.-årsopgave i gymnasiet, begyndte at tænke langt mere konstruktivt og præcist, da hun skulle formulere søgekriterier til henholdsvis en CD-ROM og en biblioteksbase.

Flere og flere håndbøger vil ikke mere udkomme i bogform, men udelukkende elektronisk. Det gælder bl.a. forskellige internationale studiehåndbøger, statistiske årbøger m.m., der skal opdateres så ofte, at det ikke længere kan betale sig at trykke dem. Så folk, der vil have fat i disse oplysninger, er tvunget til at bruge en computer. Af andre ikke-kommercielle tjenester på Internet kan nævnes Global Generation, det danske bidrag til den europæiske ungdomskampagne mod racisme, intolerance m.m. igangsat af Europarådet. På deres World Wide Web adresse:

<http://www.nethotel.dk/GlobalGeneration>
kan man få informationer om baggrunden for kampagnen samt igangværende projekter.

Endnu en idealistisk tjeneste er Third World Press, der har oprettet en nyhedstjeneste om Mellemøsten og Afrika. World Wide Web adresse:
<http://www.komc.dk/twp.htm>

Sikkerheden på nettet

Men hvordan kan man være sikker på rigtigheden af de informationer, man henter ned fra Internet? Alle og enhver kan jo lægge ind, hvad de har lyst til, i øjeblikket uden kontrol. Et andet spørgsmål er, hvilken kvalitet informationerne har. Jeg har set adskillige artikler underskrevet af én med en fintlydende titel, men hvor indholdet bestemt ikke var godt. Universiteter og højere læreanstalter har normalt selv deres databaser, hvor de sorterer bidragene, så her risikerer man sjældent noget. Men på det „grå“ marked, hvor alle kan komme med indlæg, kan det være svært for ikke-eksperter på et område at skelne skidt fra kanel. Set med en sproglærers øjne er der i hvert fald mange fejl, selv i relativt seriøse artikler.

En anden fare er naturligvis tyveri af breve og artikler sendt på Internettet fra én privatperson til en anden. Der kører allerede mange retssager i USA, f.eks. hvor folk har fået stjålet materiale til deres doktordisputatser sendt via Internet. Og ophavsretten kan undertiden være svær at bevise. Det bliver interessant at se, i hvilken grad den lette adgang til informationer på mange forskellige sprog vil præge kommende generationer. I gymnasiet taler man ikke blot om ændrede undervisningsformer, men også om ændrede eksa-

mensformer, som tager højde for den nye udvikling af informationsteknologien.

Censur på nettet

Inden for undervisningssystemet må lærerne til at regne med, at eleverne får meget af deres baggrundsviden fra Internet. Derfor er der behov for, at forskellige lærergrupper udforsker Internettet og finder relevante baser, såvel til eleverne som til kollegerne. Og eventuelt checker deres kvalitet og troværdighed! Der skal udarbejdes nye didaktiske metoder og strategier til at sortere og udnytte al denne information konstruktivt, så folk ikke drukner i tonsvis af ligegyldigheder.

Visse lande, f.eks. USA og Tyskland, er begyndt at udøve censur over for den stigende udbredelse af pornografi på nettet. Danmark har foreløbigt sagt nej til indførelse af censur, bl.a. med den begrundelse, at det er alt for let at omgå sådanne love. Hvem som helst kan blot putte deres materiale ind i en af de såkaldte „Newsgroups“ under et harmløst navn. Og med de kolossale mængder af tekster, der findes på Internet, er det umuligt at håndhæve en effektiv censur.

Visse firmaer har opfundet programmer, der automatisk sorterer tekster med visse - frække - ord væk. Disse „network-nannies“ er dog heller ikke effektive nok, og der er allerede mange gode historier om sproglige finesser, som den stakkels computer ikke rigtigt forstår.

En mere alvorlig form for censur føres i adskillige af verdens lande. I Kina er det svært for almindelige mennesker at få lov til at udnytte Internettets elektroniske postfunktion; man er bange for de politiske følger en sådan fri kommunikation kan have. Andre steder, som f.eks. i Jordan og andre arabiske lande, kan almindelige mennesker ikke købe et modem. Man skal have speciel tilladelse fra staten.

Så historien gentager sig: I gamle dage blev bøger forbudt, af moralske eller politiske grunde. I dag kan næsten hvilken som helst bog udgives - undtagen en vis dagbog, som i øvrigt også fandt vej til Internet. Til gengæld vil vestlige liberale demokratier som Tyskland og USA indføre censur på Internet - hvad bliver det næste?

Andet godt nyt

Alderson, J. Charles, Caroline Clapham & Dianne Wall: Language Test Construction and Evaluation. Cambridge, Cambridge University Press, 1995. 310 s. Håndbog.

Clyne, Michael: Inter-cultural Communication at Work. Cultural values in discourse. Cambridge, Cambridge University Press, 1994, Repr. 1996. 250 s.

The Current State of Interlanguage. Studies in Honor of William E. Rutherford ed. by Lynn Eubank, Larry Selinker, Michael Sharwood Smith. Amsterdam, John Benjamins, 1995. 293 s.

Multilingualism for All. ed. by Tove Skutnabb-Kangas. Lisse, Swets & Zeitlinger, 1995. 291 s. (European Studies on Multilingualism; 4)

Øzerk, Kamil Z.: Andrespråksinnlæring. Innføring i språkpedagogiske kunnskapsområder, teorier og modeller. Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt, 1993. 68 s. (Rapport nr. 7).

Øzerk, Kamil Z.: Modeller for minoritetsundervisning - En komparativ studie av modeller, strategier og metoder for organisering og gjennomføring av undervisning med to språk. Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt, 1995. 102 s. (Rapport nr. 2).

Øzerk, Kamil Z. (ed.): Subject Matter Acquisition and Language Development. Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt, 1994. 128 s. (Rapport nr. 3).